

20.10.2022

Ympäristövaliokunta

Eduskunta

Asia: HE 183/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ympäristövahinkorahastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Kaivosteollisuus ry kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristövaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ympäristövahinkorahastosta ja siihen liittyvistä laeista.

Toteamme, että lain valmistelu ympäristöministeriössä ja muissa ministeriöissä on ollut avointa ja ministeriöiden edustajat ovat vastanneet kysymyksiin viivytyksettä. Kaivosteollisuus ry:n Pekka Suomela on saanut olla hankkeen ohjausryhmässä mukana.

Kaivosteollisuus ry suhtautuu kuitenkin esitykseen varauksin ja lausuu esityksestä seuraavaa.

Ympäristövahinkorahaston ja kaivoksille määrättyjen vakuuksien suhde

Kaivoksille määrätään ensisijaiset vakuudet kahden eri lain perusteella; kaivoslain ja ympäristönsuojelulain. Ensisijainen vakuus vastaa periaatteeseen siitä, että toiminnanharjoittaja vastaa jälkihoidosta ja jätevastuista. Kollektiivivastuussa tämä ei toteudu.

Ympäristönsuojelulain mukaiset jätevakuudet ovat huomattavasti kaivoslain mukaisia suuremmat. Pari vuotta sitten tekemämme selvityksen mukaan kaivosten ympäristönsuojelulain mukaiset vakuudet olivat noin 330 miljoonaa euroa. Sitten vakuussumma on noussut noin 550 miljoonaan euroon ja odotettavissa on, että summa nousee lähitulevaisuudessa edelleen. Tästä summasta suurin osa on metallimalmikaivosten vakuuksia. Vakuus kattaa ennen kaikkea kaivannaisjätealueiden jälkihoitotyöt.

Myös ympäristönsuojelulain mukaisen vakuuden soveltamisala laajenee mahdollisesti tulevaisuudessa. Parhaillaan on valmistunut valtioneuvoston tilaama (VN TEAS) selvitys, jossa konsultti ja Itä-Suomen yliopisto selvittävät vakuuden kattavuuden mahdollista laajentamista. Selvitys julkistetaan lokakuun lopussa.

Ympäristövahinkorahaston valmistelussa on tuotu useaan otteeseen esiin kaivosesimerkkejä, joissa vakuussummat eivät ole riittäneet alueella tehtäviin ympäristönsuojelullisiin-/sulkemistoimiin. Esimerkeistä on hyvä huomata, että kyseisissä tapauksissa ympäristöluvut ovat olleet noin kymmenen vuoden takaa. Erityisesti

Hituran kaivoksen osalta Kaivosteollisuus ry on vuonna 2017 antanut eduskunnalle selvityksen.

Tästä huolimatta hallituksen esityksen vaikutusarvioinnissa tuodaan esille, ettei kaivosten ensisijaista jätevakuutta ole otettu huomioon valmistelussa. Kuitenkin valmisteluprosessissa on toistuvasti otettu esille esimerkiksi yllä mainittu Hituran tapaus, jossa kaivokselle asetetut vähäiset vakuudet eivät ole riittäneet jälkihoitotoimenpiteisiin. Pääosa Hituran jälkihoitokustannuksista liittyivät toimenpiteisiin, jotka nykyisin katetaan jätevakuudella.

Eduskunnan käsittelyssä oleva kaivoslain muutos sisältää muutoksia myös kaivoslain mukaiseen vakuuteen. Muutoksen jälkeen vakuuksien määrät tulevat nousemaan ja vakuudet kattavat sellaisia kustannuksia, joita ympäristöministeriö on käyttänyt YVR-valmistelussa esimerkkeinä kaivosten osalta.

Näkemyksemme mukaan ympäristövahinkorahaston valmistelussa ei ole riittävästi huomioitu ensisijaista vakuutta, eikä viime vuosien kehitystä kaivosten vakuussummien kasvussa.

Esityksen tavoitteista

Hallituksen esityksen mukaan rahastosta voitaisiin tietyissä tilanteissa myöntää viranomaiselle myös ennakkokorvausta. Lakiehdotuksen 19 §:ssä luetellaan ennakkokorvauksen myöntämisedellytykset ja määritellään ennakkokorvauksen piiriin osa 15 §:ssä luetelluista viranomaisille maksettavista korvauksista. Tarvitaanko verovaroin toimivalle viranomaiselle ennakkoon korvausta varoista, jotka on kerätty verovaroin?

Ympäristörahastomaksuvelvollisuus

Maksuvelvollisuudesta määrätään lakiehdotuksen toisen luvun 6 §:ssä. Toiminnot ja niiden maksuluokat on listattu tarkemmin liitteessä 1. Kaivostoiminta on määritelty pääsääntöisesti kolmeen suurimpaan maksuluokkaan kaivannaisjätteen jätealueen perusteella, mutta toimintoja on listattu myös maksuluokkien neljä ja viisi alle.

Kuten aiemmin on todettu, kaivosten vakuussummat koskien ennen kaikkea kaivannaisjätealueiden jälkihoitotöitä ovat viime vuosien aikana kasvaneet merkittävästi. Kaivosten vakuussummat vaihtelevat kaivannaisjätealueiden koon ja sinne läjitettävän jätteen laadun perusteella. Vakuussummat siis korreloivat toiminnan koon kanssa. Nyt perustettavana oleva rahasto ja sen maksuluokat eivät ota toiminnan kokoa millään tavalla huomioon. Maksutaakka ei ole millään tavalla sidonnainen esimerkiksi toiminnan liikevaihtoon.

Pykälän perusteluissa todetaan, että *”tiettyjen toimintojen korostunut ympäristövahinkojen ilmenemisen vaara toissijaisissa vastuutilanteissa voidaan tunnistaa”* ja edelleen *”kaivostoiminta ja vaarallista jätettä tai vaarallista kemikaalia käsittävät toiminnot sisältävät toissijaisen vastuun kannalta erityisen oleellisia riskitekijöitä, mikä huomioitaisiin maksuluokkien määrittelyssä”*. Kuten aiemmin todettua, valmistelussa

käytettyjen kaivosesimerkkien ympäristöluvat ovat olleet noin kymmenen vuoden takaa, jolloin vakuussummat ovat olleet tätä päivää huomattavasti pienemmät. Valmistelussa ei ole otettu huomioon kaivosten nykypäivän tilannetta vakuuksien suhteen. Myös valvonnan ja lupamenettelyjen kehittyminen tulisi huomioida.

Ympäristövahinkomaksuvelvollisen toiminnan määrittelyn lähtökohdat

Lakiehdotuksen 6 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi maksuvelvollisuudesta sekä maksun suuruudesta.

Kaivosten osalta on vaikea täsmällisesti muodostaa ennakkokuvaa siitä, miten maksuvelvollisuus muodostuisi. Vaikka perusteluissa tuodaan esille, että kaivostoiminnan maksuluokka määräytyisi kaivannaisjätteen jätealueen perusteella, on esimerkiksi isoilla metallimalmikaivoksilla alueellaan useita, kaivostoimintaan suoraan liittyviä toimintoja, joiden voidaan katsoa olevan ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavia.

Ehdotuksen 6 § 4 momentin viimeinen (uusi) lause on vaikea tulkita ja pyydämme valiokuntaa ottamaan siihen kantaa (*toiminta, joka sijoittuu useampaan maksuluokkaan vs usea erillinen toiminta*). Kysymys lienee isojen toimipaikkojen teollisesta kokonaisuudesta, jossa ympäristöluvan kokonaisuus on merkitsevä mutta ei ratkaiseva ja jossa pyritään määrittelemään ko. teollinen kokonaisuus.

Toimipaikoilla, joissa on kaivostoimintaa, on lisäksi usein jatkojalostusta. Edelleen teollisuusmineraaliyhtiöillä voi olla useita kaivoksia/toimipaikkoja, joilla on omia kaivannaisjätteen jätealueita. On epäselvää, kuinka toimipaikkakohtainen maksu tällaisissa tapauksissa määritellään. Lisäksi teollisuusmineraaliyhtiöillä on kaivostoiminnan lisäksi esimerkiksi kalkin polttouuneja, jolloin maksuluokka määräytyy osittain mineraalituotteiden valmistuksen maksuluokkamääräysten mukaan.

Kaivosteollisuus ry:n huoli on, että esitys maksuvelvollisuuden määräytymisestä on liian tulkinnanvarainen, eikä se näin ollen välttämättä ole tasapuolinen toiminnanharjoittajien kesken. Lisäksi esityksessä ei ole esitetty yritysakohtaista kattoa. Tämä entisestään kasvattaa huolta maksukuorman määrittämisestä ja huolta siitä, kuinka suureksi se voi kasvaa.

Kaivosteollisuus ry toteaa, että maksuvelvollisuuden määräytymistä tulisi selventää ja maksulle tulisi asettaa yritysakohtainen katto 50 000 €.

Vuosittaisen ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden päättymisen

Lakiehdotuksen 9 §:n mukaan velvollisuus maksaa vuosittaista ympäristövahinkomaksua kaivostoiminnasta ja kaatopaikasta päättyy sen vuoden lopussa, jona kaivannaisjätteen jätealueiden tai kaatopaikan sulkeminen ja muut jätteen käsittelytoiminnalle määrätyt sulkemista koskevat toimet on toteutettu siten kuin ympäristönsuojelulaissa ja jätelaissa (646/2011) sekä niiden nojalla

säädetään, ja toiminnanharjoittaja on ilmoittanut tästä maksunkantoviranomaiselle.

Perusteluissa tarkennetaan edelleen, että "Ympäristönsuojelulain ja jätelain nojalla on annettu valtioneuvoston asetus kaivannaisjätteistä (190/2013), jonka 14 §:n mukaan jätealuetta pidetään käytöstä poistettuna, kun valvontaviranomainen on tarkastanut jätealueen ja hyväksynyt käytöstä poistamisen todettuaan, että jätealue ja sen vaikutusalueella oleva maa-alue on palautettu tyydyttävään tilaan ja että annettuja lupamääräyksiä on noudatettu.

Kaivosteollisuus ry toteaa, että kaivosten ympäristölupaprosessit kestävät tällä hetkellä tarpeettoman pitkään. Tälläkin hetkellä Suomessa on esimerkkejä, joissa kaivos on odottanut sulkemistoimien lupapäätöstä 2,5–3,5 vuotta ja yhtiö odottaa tietoja, kuinka sulkemistoimet tulisi toteuttaa. On toiminnanharjoittajan kannalta epäoikeudenmukaista, että vuosittaiset maksut juoksevat sen vuoksi, että lupapäätöstä sulkemistoimista ei saada ajoissa.

Kaivosteollisuus ry toteaa, että lupamenettelyiden sujuvuuteen tulisi kiinnittää huomiota. Kyseessä on toiminnanharjoittajan näkökulmasta vero ja siksi lupamenettelyjen pitkäkestoisuuteen tulee erityisesti kiinnittää huomiota.

Korvauksen enimmäismäärä

Lakiehdotuksen 16 § mukaan korvauksen enimmäismäärä yhdestä tapahtumasta on 30 miljoonaa euroa. Pidämme enimmäismäärää liian suurena ja esitämme sen sijaan 20 miljoonan euron enimmäismäärää.

Ympäristövahinkorahaston hallitus ja henkilöstö

Lakiehdotuksen 24 §:ssä määritellään esimerkiksi rahaston hallitus ja sihteeristö. Kaivosteollisuus ry pitää hyvänä, että hallituksessa on esityksen mukaan elinkeinoelämän edustaja.

Muuta

Lausunnon valmistelusta on vastannut Kaivosteollisuus ry:n ympäristöasiantuntija Hanna Lampinen.

Kunnioittavasti

KAIVOSTEOLLISUUS ry

Pekka Suomela, toiminnanjohtaja

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 4 pages before this page
Dokumentet inneholder 4 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 4 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 4 sider før denne side

Detta dokument innehåller 4 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende